

Knížákova smršť 46

MILAN KNÍŽÁK

PRVNÍ LETNÍ DEN

byl pro mne ten, který jsme oslavovali stávkou. Někteří vytáhli kola, jiní nešli do práce, byl to klidný pražský den, který nezčeřila ani hrstka demonstrujících odborářů, jejichž hlouček zmateně pochodoval městem, snažil se být hodně hlasitý, ale ve velké Praze nebyl ani vidět. Ovšem pak odborářští bossové prohlásili, že zvítězili. Zajímalo by mě v čem a jak. Já jsem žádné vítězství nezpozoroval. Hlavně, že zkazili Václavu Klausovi hodně kulaté narozeniny. **Být odborářským bossem je ten nejlepší job. Snad je ještě lepší než být opozičním poslancem. Odborářský boss má ještě méně odpovědnosti a nejméně tak vysoký plat.**

Vždycky, když jedu Seifertovou ulicí a vidím kdysi hrdý první pražský mrakodrap, kde sídlí odboráři, je mi smutno, jak je zanedbaný, špinavý, oprýskaný. Odboráři neumějí ani pečovat o svůj dům. Hlavně, že mluví do toho, jak v zemi vládnout.

Nejlépe by bylo vzít si vzor z Řecka, které se snaží, aby zařídilo pád EU. Ne, že bych toužil po tom, aby EU rostla do Evropského státu a v Bruselu se rozhodovalo o tom, ve které ruce budeme držet vidličku a jakým toaletním papírem si budeme otírat zadky, ale zkrachovat na podpoře státu, který zfalšoval vstupní parametry a kde žili lidé v nadstandardu, o kterém se nám ani nezdá, to by mně i pro EU připadalo hodně trapné.

MLÁDÍ VPŘED!

Stále se křičí po nových lidech, po mladých a progresivních a zapomíná se na to, že zkušenost nelze nahradit a že k dobrému vykonávání jakéko-

liv práce je třeba PROFESIONALITA. „*MLÁDÍ VPŘED!*“ bylo komunistické heslo a zapříčinilo, že po roce 1948 agresivní mladoši obsadili university, vyhodili schopné profesory, na závodech vytvořili úderky lidových milicí a nástupem do vedoucích funkcí zruinovali fungující hospodářství.

Dnes se děje něco podobného. Na vysokých školách ovládli superambiciózní studenti akademické senáty, do republikové vlády se dostala strana VV, shluk ambiciózníků, kteří se chtějí prodat do nejvyšších funkcí, přitom jako trucovité děti trvají na hloupostech a brzdí tak uskutečňování reforem, které musí naše země podstoupit, jinak skončí na hospodářském dně.

Nejhorší je, že se změnil pohled na morálku. Pod hesly transparentnosti, boje proti korupci a podobných prázdných frází narůstá obludná byrokracie, a tím roste i možnost úmyslných i neúmyslných chyb. Fízlování je povyšováno na hrdinství, a to ve všech společenských vrstvách. Úcta mezi lidmi je považována přinejmenším za zbytečnou. Pokud tento způsob morálky proroste do široké společnosti, žádné zákony nám nepomohou. Navíc, množství zákonů je obrazem pokleslosti společnosti, poněvadž silná společnost zákony v podstatě nepotřebuje.

V TOTALITĚ DRŽELI HUBU A KROK.

Téměř nikdo veřejně neprotestoval, téměř nikdo se nebral za svá práva, nikdo nenadával veřejným činitelům, nikdo neříkal, že politici jsou zloději, a když se to někdo

jen trochu odvážil, tak ho okolní společnost vyobcovala do osamění, aby na ně nepadl ani stín jeho svobody.

Dobře si pamatuji, jak se mladí budoucí rodiče báli udělat něco nepřístojného, poněvadž „*proboha*“ jednou by se jejich děti nedostali na vysokou. To jsem zažil na vlastní kůži. A také si pamatuji, jak zděšený byl soused, který k nám přišel v okamžiku, když jsem telefonoval do kapitalistické ciziny: něco takového je přece ohrožující!

Bylo by dobré podívat se do minulosti (to říkám vám, kteří máte ještě nějakou paměť) a uvidíte, jaký jsme byli národ hrdinů.

Novodobým svazákům přeji, aby potkali odvážné, normální mladé lidi, kteří se jimi nenechají manipulovat. Komunističtí svazáci byli jasně viditelní. Dnešní svazáci jsou napříč všemi politickými stranami a mají ústa plná velkých slov o demokracii. I takovými slovy lze vést k otroctví ducha.

Knížíák vybudoval důstojnou národní instituci

JIRÍ PANCÍŘ

Jako občan jsem politicky vyhraněný, ale jako generální ředitel NG jsem byl absolutně loajální ke státu a jeho kultuře. Sloužil jsem kultuře a především uměleckému odkazu minulosti bez ohledu na cokoli a nasazoval maximum energie a schopností, kterými disponuji. Byl jsem a i nadále jsem ochoten se postavit proti komukoli, pokud nebude ochráněna kulturní paměť národa,“ sdělil po odchodu z pozice generálního ředitele Národní galerie profesor Milan Knížák Fragmentům.

Když jsem sledoval dění kolem odvolání ředitele Národní galerie (NG) profesora Milana Knížáka z postu generálního ředitele této instituce, okamžitě se mi vybavily články typu „Pryč s Knížákem“, které se objevovaly téměř pravidelně před každými volbami. Tentokrát sice jeho odchod neprobíhal tak urážlivě, přesto mi scházelo patřičné a důstojné poděkování za to, co za těch dvanáct let pro Národní galerii profesor Knížák vykonal. Chybělo mi, že nikdo nepřipomněl, v jak žalostném stavu tato instituce byla v době Knížákovy nástupu do funkce generálního ředitele a v jakém místy až honosném

stavu se nachází nyní. Nikdo nepřipomněl, že za tím, aby byla NG uvedena do stavu, kdy se návštěvníci procházejí nádhernými sály v mnoha obnovených palácích, stála velmi nepřijemná, únavná, mravenčí práce jejího ředitele. Nikdo nepřipomněl, že se NG stala touto krásnou a důstojnou národní institucí díky nezlomnému úsilí profesora Knížáka a že mu za to patří dík. Když už se ho nedočkal ani od svých nástupců ani od politiků, chci vyjádřit dík nás občanů za to, jaký kulturní stánek ze zdevastovaného spíčího postkomunistického a pak pravdoláskovského skanzenu zanechal nám a příštím generacím.

V jakém stavu Knížák přebíral NG

Milan Knížák přebíral Národní galerii po panu Zlatohlávkovi, který se o nic nestaral, jen rád cestoval. NG pod vedením Zlatohlávka odmítla dokonce dar 15 obrazů André Nemese ze Švédska. Některé depozitáře byly v takovém stavu, že by bylo bývalo správné na ty, kteří za ně zodpovídali, podat trestní oznámení. Nikdo se nestaral o práci se sbírkovými předměty, zvláště ve *Sbírce moderního a současného umění*, která měla cca 400 zrestaurovaných artefaktů, jež se stále točily po výstavách, zatímco zbytek spal nepovšimnut v depozitáři. A co víc, profesor Knížák převzal NG s nezaplacenými závazky ve výši několika desítek milionů korun. Před jeho příchodem zjistil NKÚ nedostatky ve výši 615,5 milionů Kč a NG musela zaplatit státu 68 milionů Kč, což

se později podařilo srazit na necelých 18 milionů, které byly ve splátkovém kalendáři dopláceny až do r. 2005. Byl vytvořen podepsaný splátkový kalendář na 150 milionů Kčs, tzv. návratnou státní dotaci, za dostavbu Veletržního paláce a NG byla povinna tyto finance vrátit do státní pokladny. Existoval nedořešený soudní spor s dodavatelem na dostavbu Veletržního paláce (VP), který se domáhal nezaplacené faktury zhruba 14 milionů Kč. Nebyly dořešené výkupy zásadních věcí pro sbírky NG, které NG vydala v restitučních včetně získání finančních prostředků. Probíhala rekonstrukce Paláce Kinských, která se musela zastavit, protože generální dodavatel přestal platit subdodavatelům. Bylo nutné řešit přesun gotického umění z Jiříského kláštera do Anežského a přesun umění 19. století do Veletržního paláce. Byly uzavřeny smlouvy s architekty a existoval zcela nevhodný generel na rekonstrukci Anežského kláštera. Na toto rozhodnutí dodnes NG doplácí. Vznikly nekvalifikovaným působením tehdejšího ředitele SSU NG Jiřího Fajta.

Chyběly kapacity depozitářů, sbírka moderního a současného umění nebyla schopna realizovat stálou expozici. Na její koncepci NG pracovala od 1.1.1997 a ještě v druhé polovině r. 1999 nevěděla vůbec, jak by expozice měla vypadat. A to je jen výčet těch nejkřiklavějších věcí, s nimiž se musel Knížák po převzetí NG poprat.

Na to vše jeho nástupci zapomněli. Na příjemné věci se totiž lehký zvyká a nikdo z nich si neuvědomuje, že nádherné sály a opravené paláce se nepostavily samy od sebe. Že za tím, aby byla NG uvedena do tohoto stavu, stála velmi nepřijemná a únavná práce jejího ředitele.

Nikdo si už nezpomene, že po roce 1989 se v NG vyměnilo celé mužstvo ředitelů, z nichž žádný nebyl schopen cokoli zásadního s výše popsány

nepořádky udělat a NG upadala čím dál tím víc. Na štěstí si tehdejší ministr kultury Pavel Dostál moudře uvědomil, že na záchranu této národní instituce je potřeba člověk nejen zapálený pro umění, ale i schopný organizátor a člověk schopný sehnat peníze od sponzorů. Povznesl se nad politické rozdíly, ač sám socialista postavil v červnu 1999 do čela NG Milana Knížáka a a zařídil, aby mu vláda poskytla jednorázovou státní dotaci ve výši cca 102 mil. korun na výkupy děl z restituce Waldes a Morawetz, kde běžela překupní lhůta. Usilovným jednáním byl zrušen splátkový kalendář na 150 miliónů a změněna ona dotace na nevratnou. A profesor Knížák ho neklamal. Teprve za jeho vedení se NG podařilo stabilizovat. Stanovil cíle NG v koncepci zpracované v letech 2001-2002, která byla kontrolována a zpřesněna v roce 2008 a NG se podařilo důsledně ji naplňovat.

Co vše Knížák vybudoval v NG

Do tří let od nástupu Knížáka do čela NG, v roce 2003, dosáhla NG již trvale kladný hospodářský výsledek. A od té doby se to nezměnilo. V roce 2004 se podařilo zlikvidovat i kumulovanou ztrátu hospodaření z předchozích let. Počet zaměstnanců byl přitom redukován na polovinu, řada služeb začala být provozována jako „outsourcing“.

NG vydává nejvíce knih ze všech muzeí a galerií v republice a všechny vícejazyčně. Poslední roky získaly knihy z NG nejvyšší ocenění, které knihy tohoto typu mohou získat. Podařilo se vydat řadu průvodců, která stále narůstá a kde je zřehledněn pohled na rozsáhlé sbírky NG. Galerie pracuje také na soupisových katalozích. Vydala bulletin, kde jsou prezentovány dílčí výzkumy a pořádá sympozia i diskuse. V poslední době především v oblasti restaurování. NG funguje jako metodické centrum pro instituce podobného typu v celé republice.

Velmi důležitá je lektorská činnost. V současné době lektori vytvářejí pořady pro velké návštěvnícké spektrum od dětí předškolního věku až po seniory, matky s dětmi, rodiny, skupiny, školy atp. Již po několik let počet pořádaných akcí je víc než 2000 ročně, průměr je více než 6 akcí denně včetně volných dní a svátků. NG je první institucí v republice, která zavedla od 1.7.2004 kustomní službu dodavatelsky.

Co se týká výstavní činnosti: NG uspořádala za posledních 12 let cca 250

výstav, v nichž představila díla jak starého umění tak i moderny a současných (např. E. Filla, České sklo, V. Hollar, Poklady světové fotografie, P. Picasso, Tance a slavnosti/renesance a baroka/, Mistři tušové malby /Čína/, Fenomén Baťa, Sláva barokní Čechie, A. Warhol, S. Libenský-Brychtová, Pokladnice umění z Kjóta, J.Koudelka, R. Trockel, P. Brandl, V. Preissig, A. Dürrer...)

Jedním slovem NG se stala díky profesorovi Knížákovi důstojnou národní institucí a kulturním odkazem našich předků.

Nikdo už nezapomene na to, že před příchodem Milana Knížáka chtěli sekční ředitelé tento kulturní stánek rozparcelovat. Že NG byla rozbita do sbírek, které dublovaly či triplovaly některé obslužné funkce, její financování bylo zcela nečitelné, měla více než 20 kont, z kterých nekontrolovaně vybírala peníze řada lidí, vnitřní komunikace zcela chyběla. V současné době má NG pouze dvě konta. Jedno v českých korunách a druhé valutové. Někteří ředitelé sbírek, i když mohou být dobrými kunsthistorickými odborníky, jako vedoucí organizačního celku neobstáli. To platí především pro sbírku starého umění, kde došlo k největším chybám. Byly tu jasné důvody k reorganizaci, při které došlo k centralizaci všech obslužných mechanismů. Nikdo si již při návštěvě unikátní Waldesovy sbírky neuvědomil, že ji náš stát nemusel vůbec získat nebýt Knížáka. Protože jsme se tehdy o její získání v naší revue zajímali, pamatují, jak si pan Waldes velice stěžoval, že se s ním minulé ředitelé NG i ministři kultury odmítali setkávat. Teprve tehdejší ministr kultury Pavel Dostál a prof. Knížák s ním začali seriózně jednat. Národní galerie nakoupila restituované obrazy z Waldesovy sbírky a stala se díky tomu populární.

Samozřejmě, že za to je potřeba poděkovat i Pavlu Dostálovi, který, přestože byl výrazným politickým protivníkem prof. Knížáka, se za tento projekt postavil. Šlo mu totiž o věc, nepolitikařil s národním dědictvím. Kéž by bylo víc našich politiků jeho velikosti a dokázali se povznést nad zviditelňování se v zájmu věcí, které prosazují. Pavel Dostál věděl, že jednou on i Knížák odejdou, ale sbírky musejí být zachovány. Oproti svým předchůdcům byl schopen aktivně podpořit řešení problémů, jež zdědil, přestože mu je servíroval tak ostrý politický oponent

jako Knížák. A věčně nespokojeným pánům politikům nezbyvá než připomenout, že by jim slušelo rozhodně více pokory, než se plést do věcí, které mohou posoudit jedině odborníci a lidé zasvěcení detailně do situace. Pokory, kterou v sobě měl právě ministr Dostál.

I po smrti ministra Dostála získával Knížák nadále pro NG dary dosahující obrovských finančních částek. Například sbírku Jiřího Valocha z Brna čítající 2500 uměleckých děl, většinou špičkové kvality. Sbírkou děl Jana Zrzavého od Ivo Valenty ze Synotu, rovněž velmi rozsáhlou. Velkou sbírku plastik věnoval známý sběratel Rainer Kreissel s výlučnou podmínkou, že vše musí zařídit Knížák, neboť „si ho váží a věří jeho čestnému slovu“. Mnoho akvizic od zahraničních tvůrců získal Milan Knížák jen díky tomu, že ho světová scéna zná a cení si jeho práce a postojů. Do trvalé expozice se tak dostala díla několika umělců, kteří v NG byli vždy, a to i v nové době, odmítáni.

A co je nejhorší, místo vděku nebo alespoň klidu na práci musel Knížák od začátků svého působení v NG čelit útokům těch, kteří využívali NG k vlastnímu zvýznamnění a obohacování, a také těch, kteří při absenci pražské Kunsthalle chtěli, aby NG plnila úlohu experimentální výstavní haly a zabývala se především současným uměním, což je zcela mimo poslání instituce muzea umění. Tito kritici si neuvědomovali, že NG je instituce s důležitými sbírkami a rozsáhlými možnostmi a není to pouze Sbírkou moderního a současného umění, že jde o kulturní odkaz našich předků. Co považoval Milan Knížák za zvláště nebezpečné a co si řada jeho kritiků přeje, je snaha, aby se NG řídila módními trendy. Milan Knížák pokládá za svůj velký úspěch, že těmto

útokům nepodlehli. Pod jeho vedením se konečně pohled na poválečné umění znormálnil. Elitářské postoje, které se používaly jak za totality tak po tzv. Sametové revoluci, byly deformující. NG se maximálně oživila, nezůstala spícím postkomunistickým ústavem, jak je tomu u řady podobných institucí.

Je smutné, že se Knížáka proti těmto útokům politici nezastali, naopak tyto rebely podporovali. Především politické tlaky ze strany ČSSD byly až nechutné. Pamatuji, jak Jiří Paroubek a Vítězslav Jandák veřejně Milanu Knížákovi vyhrožovali, že za jejich vlády bude odstraněn. Pikantní na tom bylo, že za jeho působení ani jeden z nich v NG osobně nebyl a bohužel, mimo Pavla Dostála, tam nebyl ani jeden ministr kultury. I současná situace se ukazuje pro NG jako velmi nebezpečná. Neznám vztah k umění nástupce profesora Knížáka, rád bych se mýlil, ale obávám se, že silným politickým a lobbistickým tlakům, které na něj čekají, těžko odolá. A že právě jeho neznalost umění jako ekonomu bude velmi výhodná pro ty, kteří ho do funkce dosadili. Je pravda, že ředitel NG musí kromě uměleckých kvalit zvládat i organizační a ekonomickou práci, ale to „i“ bych vytkl před závorku. Především musí znát, za co se postavit a jaká díla zamítnout. A zde opět zdůrazňuji, že kromě práce organizační a zejména umění sehnání peněz na provoz galerie měl profesor Knížák nesporné odborné umělecké kvality, což by měla být zásadní kvalifikace pro ředitele NG. Ředitel každé takové instituce musí toto zvládnout především.

Věrme, že pan generální ředitel bude alespoň po ekonomické stránce stejně dobrý jako Knížák, kterému ani největší nepřítel nemohl nikdy upřít, že ač se rozpočty NG stále krátily, peníze od sponzorů za jeho působení rostly. Jen díky nim mohl přebudovat za státní pakatel tolik paláců.

Připomeňme jen vybudování důstojného sídla ředitelství NG, palác Kinských, v němž sídlila Sběrka kresby a grafiky NG a který byl ještě před deseti lety opravdu v žalostném stavu. NG se navíc podařilo zbavit se naprosto nevýhodného pronájmu prostoru Kafkova knihkupectví paní Železné, za který byla NG státní kontrolou pokutována. Tehdy paní Železná rozpoutala obrovskou akci s přesahem do zahraničí, ve které

profesora Knížáka neváhala označit za rasistu jen proto, že přicházela o lukrativní prostory, na kterých soukromě vydělávala víc než milion korun ročně. V přízemí zůstalo knihkupectví a byly zřízeny Památníky Hermana a Franze Kafkových, jakož i nositelky Nobelovy ceny za literaturu Bertý Suttnerové. Ve dvoře vznikla stylová kavárna. Celý prostor paláce je využíván jako výstavní, což do té doby nebylo. Bývalá vedení tam plánovala dokonce zcela nesmyslnou a neautentickou zámeckou expozici.

Není možné vynechat neuvěřitelný zisk dvou paláců, Schwarzenberského a Salmovského, na nejatraktivnějším místě Prahy, na Hradčanském náměstí, jako nová sídla sbírek NG. Spolu s Pražským hradem, arcibiskupským a Šternberským palácem tvoří historický i umělecký střed země.

Nezůstalo však jenom u toho. Obrovské změny prodělal vypálený Veletržní palác, z něhož se stala jedna z nejvyšších výstavních galerií v Evropě. Umělci tam mohou vystavovat až 12 metrů vysoká plátna. Jeho fasáda je nová, z dálky viditelná a dává jasně najevo, že tam sídlí NG, což předtím nebylo, před palácem jsou instalovány velké plastiky. Ve Veletržním paláci bylo otevřeno 13 500 metrů čtverečních trvalých instalací a prostorů pro výstavy. Dějiny umění od konce 19. do 21. století jsou ve Veletržním paláci prezentovány podle jednotlivých osobností. Výstavy nejsou uměle děleny na styly a trendy, za nimiž osobnosti umělců zanikají. Dosavadní, někdy až přesofistikované kunsthistorické konstrukce byly nečitelné často i pro

odborně vzdělaného diváka, a běžného návštěvníka zcela mátlý. V původní expozici bylo zastoupeno celkem 188 autorů a prezentováno 567 uměleckých děl, zatímco v expozici z přelomu tisíciletí 472 autorů a 1800 uměleckých děl, což je rozdíl téměř neuvěřitelný.

Pronikání politiky do umění je tragické nejen pro NG

Knížákovi bylo jeho odpůrci vytýkáno, že výstavy probíhající v NG jsou poznamenány jeho uměleckým vkusem. To je ale běžné v celém světě, že všechny instalace jsou poznamenány profesním zaměřením autorů expozic, jinak to ani není možné. Existuje proto velká část kunsthistorické obce, která nemůže přenést přes srdce, že nebyla přizvána ke spolupráci při koncipování těchto výstav. Rovněž se zlobí ti z řad umělců, kteří nejsou v instalacích současného umění zastoupeni. Až potud by to bylo normální dohadování mezi odborníky. Smutné ale je, že některé štvance velmi připomínaly dobu, kdy o osudech výtvarného umění rozhodovali svazáci a domovní důvěrníci. Tragické bylo, že do oblasti umění začaly pronikat ideologické politické vlivy. Bylo nedůstojné, že zmanipulovaní laici typu Ladislava Smoljaka či Břetislava Rychlíka se snažili dělat z prof. Knížáka odborně nezpůsobilého naivku a volat proto po jeho odvolání. Mohli mít výhrady k jeho osobě, jeho projevům a politickým postojům, ale nemohou upřít, že byl sedm let rektorem AVU vyznamenaným medailí I. stupně ministra školství za své pedagogické působení na AVU a že patří mezi nejuznávanější umělce českého původu na světové scéně. Ideologické politické vlivy se nemají do umění zatahovat. Bohužel tomu u nás tak bylo a obávám se, že tomu bude i nadále při tlacích na nového ředitele NG. Jsou totiž za tím vším obrovské peníze pro příslušné umělce.

Mocní nepřátelé se snažili neustále Knížáka odstřelit. Neuvědomovali si, že on se tím jen zklidní a zbohatne, poněvadž na to, aby si vydělával peníze svým uměním, neměl jako ředitel NG čas. A zbohatne nikoli 2,5milionovými zlatými padáky za 3 měsíce nepráce, jako pan Fejk, ale penězi vydělanými svou prací na svých nových obrazech.

Snímky Fragmenty: Jiří Pancíř

